Z Dotrzymanego

INDYGENATU PRUSKIEGO

Dobro Pospolite,

z Niedotrzymanego

Uszczerbek y Ruina Prowincyi,

Przez Indygenę Pruskiego

Swiátu wywiedźiona.

Przydana

Juris Correcti inter Fratres & Sorores de Successione Defensio.

1696.

Bibliopola Lectori Benevolo
S.

Quæcunqve mendæ, cum primis in lingvâ Sarmaticâ irrepſerunt, Autoris abſentiæ, non verò negligentiæ imputabis. Corrige Lector, & ignoſce.

WIdząc że Indygenat Pruſki Stanąm Koronnym ieſt máterya *odioſa*, y że go iákoby zá rzecz iákąś nową niepotrzebną, *& æqualitati præjudicioſam* máią, y tymi czáſy *in ſummum præjudicium* wćiągáią, tedy dla tego, że práwo Indygenatu ieſt práwo ſtáre, nie tylko w Koronie y w Pruſiech, ále y w innych Páńſtwách od wiekow práktykowáne, á iáko zdrowe y potrzebne wſzędźie záchowywáne, tym bárźiey, że Prowincyą Pruſką Koronney pograniczną ſąm Indygenat iey w całośći, śiłach, y ozdobie konſerwuie, á niedotrzymany ruinuie ią y niſzczy, wywieść y świátu pokazáć wźiąłęm przed ſię. A to *zelo ſolius boni publici & conſervationis* tey cney Prowincyi, żeby y ſtany Koronne obaczywſzy ſię, ták zdrowe á potrzebne práwo w lepſzey obſerwáncyi mieć chćiały, y

ſámi P.P. Pruſacy lepſzą y zgodną czułośćią ſtawali pity nim.

Prawo Indygenatu ſtare.

Ieſzcze ſtarzy Rzymianie przy ſwoim Indygenacie ſtawali, co ták *Tacit. An. XI.* opiſuie: *Non adeò ægram Italiam, ut Senatum Urbi ſuæ ſuppeditare nequiret, ſuffeciſſe olim Indigenas, nec pœnitere veteris Reipublicæ, quin adhuc memorari exempla, quæ priſcis moribus, ad virtutem & gloriam Romana Indoles prodiderit. An non ſatis, quòd Veneti & Inſubres Curiam impleverint, nunc oppleturos omnia divites, quem ultra honorem reſiduis Nobilium, aut quis pauper e Latio Senator foret, &c.* A toż ták dawno ſzlachta Rzymſka podáli y nauczyli Pruſką, iáko przy ſwym Indygenacie ſtawáć máią.

Saavedri opinion Iudicium.

Poſtronne też Páńſtwá wſzak widźiem że Indygenaty ſwoie obſerwuią, czytáć *Saavedram*, iáko ten *in Idea Principis* przeſtrzega Monarchow, żeby Poddanym ſwoim Indyge-

dygenatow dotrzymywali przywodząc *ex-empla*, iáko *Symbolo* 52. *Henricum IV. Angliæ Regem, qui Miniſteos virtute inſignes & gratos ſubditis ſubſtituebat.* Item Symbolo 60. piſze: *Nec minus injuriam & defectum ſubditi interpretantur, ſi ab exteris mandata ſuſcipiant, & inter eosdem diſtribuantur dignitates & officia. Nam iſtud nil aliud eſt, quàm palam oſtendere, deeſſe in Regnis illis viros dignos & habiles, id quod temporibus Caroli V. Imperatoris Caſtellæ motibus anſam dedit.* Niechże ztąd káżdy ſobie konkluduie, co ten wielki experiencyi Statiſta choć *in abſolutis Dominijs* o Indygenacie rozumiał.

A w náſzey Koronie zá nie dosyć oſtro y dawno Indygenat Prawem obwarowány. Weźmy *Herburta* przed ſię áż ten *folio* 79. piſze: *Alienigenæ dignitates & officia non conſequantur, ſub pœnâ Infamiæ & Confiſcationis.* Toż & *folio* 339. ieſzcze zá Krolá Ludwiká Ao. 1374. *Indygenat Koronny.*

Item

Item fol. 341. Ao. 1433. zá Włádysławá Jagellá his formalibus: *Dignitates nulli extraneo terrigenæ nisi Nobili benè merito, illius terræ ubi dignitas vacaverit Terræ, scilicet Cracoviensis Cracoviensem, Sendomiriensis Sendomiriensem, & sic de singulis terris Regni Poloniæ dabimus.*

Item tit. *Dignitas fol.* 142. *Ao.* 1454. Rex *Casimirus III.* w Nieszewie táki Przywilei dał Regnicolis, *Promittimus, quòd Dignitates & Officia in terris universis Regni Nostri personis benè meritis & Indigenis distribuemus, dabimusq́ Dignitatem illi personæ, quæ illius Terræ Indigena sit, in quâ dignitas illa vacabit, habueritqve ibidem bona, ut viam murmuri & displicentijs præcludamus.*

Item folio eodem Status Regni Petricoviæ Ao. 1502. statuunt, *Quòd Dignitates & Officia Terrestria Incolis tantùm possessionatis terrarum, & idoneis conferri debeant. Si secus fiat, non admittatur talis, nec ei pareatur, &* Rex

& Rex contra Juramentum fecisse censeatur. Ato byłá Confœderácya Interregni, co záś Krol Alexander tymi słowy confirmavit. *Dignitates & Officia Terrestria non dabimus nisi possessionatis in Regno & in Terris istis, in quibus dignitas illa vacabit sub pœna in Statuto Petricoviensi per Prælatos scripta.*

Jeżeli tedy táki Indygenat nie potrzebny był, *& æqualitati præjudicabat*, ná coż go ná ten czás Przodkowie Koronni ták ostro promowowáli, y popieráli go, że też napisáli: *Secus Rex contra juramentum fecisse censeatur.* A ieźli ná ten czás był potrzebny, *neqve æqualitati præjudicabat*, toć y teraz potrzebny iest, *neq; æqualitati præjudicat*, y nie trzeba go znosić, ále dotrzymywáć, bo ták powiedáią, *In omnibus negotijs melius atqve rectius olim provisum, & quæ convertuntur, in deterius mutari.*

Ale wolno káżdemu swego Prawa, y

wolnośći uſtąpić y diſpenſowáć ſię w nim, iáko kto chce, komu to nic nie ſzkodźi, y komu pierwſze potrzeby uſtąpiły. Záś Pruſákom non idem, záwſze ich potrzebá manet. Indygenatu im uſtąpić, to ieſt Prowincyą zruinowáć y ſámych śiebie.

Indygenat Pruſki.

Przy Incorporácyi tedy tey Cney Prowincyi Przodkom náſzym Indygenatowi ſwemu zdało ſię doſyć dobrze conſultum, kiedy im go ták w Przywilegiju opiſáno, iákim ſię ná ten czás inne Ziemie Koronne ſzczyćiły, y iáki tegoż Roku tenże Krol Káźimierz III. w Nieſzewie Regnicolis nadał, przydawſzy Zamki y Miaſt Dźierzawy, to ieſt ták: *Quod Dignitates & Officia hactenus illic conſiſtentia & in poſterum conſtituenda, item caſtra & tenutas Civitatum & locorum in Terris prædictis nulli extraneo & forenſi, ſed proprio Indigenæ juxta obſervantiam aliarum Terrarum Regni noſtri conferemus. &c.*

Ze

Że tedy obſervanicja Terrarum Regni ná ten czás byłá bárźo dobrá, bo káżde Woiewodztwo y Ziemia przy ſwoim Indygenacie ſtawáła, iáko to wyżey mianowáne Przywileie świadczą, kontentowáli ſię Pruſacy, że *juxta obſervantiam aliarum Terrarum Regni noſtri, Dignitates, Officia, Caſtra, & Tenutas Civitatum & locorum proprio Indigenæ conferemus.*

Jeſt tego Przywilegiju znowu wpułroka tegoż Królá confirmacya, á to z tey okázyi, że ná fortece pewne, Staroſty z Koronnych wſádźił, co tam ták omawia y potwierdza. *Licet ad præſens certis reſpectibus moti certa Caſtra in præmemoratis Pruſſiæ Terris exiſtentia, nonnullis perſonis contra hujusmodi articulum ſuperius expreſſum durante præſenti gverra & interim quoad Terras Pruſſiæ non pacificabimus, dedimus, contulimusqve. Ideo præſentibus in verbo noſtro Regio ſpondemus & pro-*

& promittimus, quod pace Domino ſuffragante habita, præſcripta Caſtra taliter per Nos hujusmrdi perſonis in tenutam & regimen collata, juxta tenorem & continentiam literarum Noſtrarum Cracoviæ Terris Pruſſiæ conceſſarum illis conferemus, quibus conferri debent. &c.

Ten Przywilei álbo Confirmácyą wiele przednich Senátorow Koronnych rękámi ſwemi podpiſáli tego dołożywſzy: *Præſcriptas Sereniſſimi Domini Noſtri Regis literas, ratas & gratas habentes præſentibus promittimus, quod ipſe Sereniſſimus Rex Noſter omnia ſuperius expreſſa firmiter, inconcuſſe, inviolabiliterq; tenebit & obſervabit, & pro majori firmitate Sigilla Noſtra etiam præſentibus ſunt appenſa.*

Inſze prywatne Diplomata & Reverſales opuſzczam, ále tylko publiczne Conſtitucije przypominąm, iáko Pruſkie przez Zygmun-

Conſtitucye publiczne.

Zygmuntá pierwszego dane, ktore to máią, *Inprimis quisq; Palatinus habeat apud se exemplar, seu copiam Privilegij Terrarum Prussiæ, quod Nos manu tenere, & secundum ipsius tenorem tam spiritualium quam secularium dignitates, Officia & Capitaneatus solis & proprijs Terrarum Prussiæ Indigenis conferemus*, á daley támże, *Capitanei autem juxta continentiam Privilegÿ Terrarum Prussiæ, sint Indigenæ & possessionati, ratione quorum Judicio Terrestri sint subjecti.*

Záś Constitutio Regni Ao. 1589. Woiewodowie Pruscy żeby byli ośiedli. Item Constitutio Anno 1647. Ziem Pruskich vakanse według Cautii Krolow Polskich Antecessorow nászych y Przywilegia Incorporationis máią bydź wzdawane Podźmysz ad Coronationes Regum, do Jurámentow ich y Confirmácyi Jurium & Privilegiorum Regni & Provinciarum annexarum kiedy przyśiegáią.

Juramenta Regum.

Spondeo ac ſanctè juro Deo Omnipotenti ad hæc ſancta Jeſu Chriſti Evangelia, quòd omnia Jura, Libertates, Immunitates, Privilegia publica & privata, &c. per Divos Prædeceſſores meos Reges &c. præſertim verò Caſimirum antiqvum, &c. Caſimirum Tertium, Jagellonidem, &c. juſtè & legitimè data & conceſſa manutenebo, obſervabo, cuſtodiam, & adimplebo in omnibus conditionibus, articulis & punctis in ijsdem expreſſis.

A nie inkluduieſz ſię tu Indygenat Pruſki per memoratum Caſimirum Tertium u przywilegiowány? á zá tám nie maſz *etiam Provinciarum incorporatarum* dołożono, to pewnie Specialitatem trzebá, á wſzák y Koronnego Indygenátu ſpecialiter nie włożono, á przecie in Statuto Petricovienſi mowią, *ſecus Rex contra Juramentum feciſſe cenſeatur.* Więc y ta ſpecialitas expreſſa in Confirmatione Jurium táka ſię znayduie.

Jura

Jura quoq; Terrarum Prussiæ, specialiter verò Indigenatus, in omnibus manutenebimus, & in suo robore conservabimus, Vacantiasq; omnes in Terris prædictis, juxta tenorem Jurium Terrarum prædictarum, & Constitutionem Ao. 1647. *Indigenis Terrarum Prussiæ conferemus.* Czytáć ad præsens feliciter Regnantis Principis Acta Coronationis. *Confirmatio Jurium.*

Teraz pytąm ieżeli tákie Práwo należy trzymáć álbo nie? bo ieźli w iednem Punkcie undźie go nietrzymáć, to y we wszytkich, ieźli Indygenat Pruski wespoł poprzysiężony y potwierdzony nie wáżny, to y wszytkie Práwa y Przywilegija Koronne nie wáżne, náſtępowáć tedy ná Indygenat *Pru*ski, żeby go łamáno, nic inszego nie ieſt ieno chciec, żeby y wszytkich *Praw* y wolnośći Koronnych nie dotrzymywáno, bo ieźli Confirmatio Jurium y sam Jurámant ma bydź nie narusżony y cáły, toć go in omni-

bus conditionibus, articulis & punctis trzymáć trzebá.

Alexander Krol po Inaugurácyi swoiey, żeby w czem Prawu temu y Juramentowi swemu nie derogował, że się w Prusiech Vakánsow namnożyło było, ná Generał Pruski do Malborka pro die Procopii Ao. 1503. Trzech Commissárzow zesłał, Wincentego Biskupá Płockiego, Piotrá Misławskiego Woiewodę Łęczyckiego y Mikołáiá Kośćieleckiego Proboszcza Wrocławskiego, y tu ex Consilio Consiliariorum Vakanse rozdáć kazał, co ták Reces in Archivo Prutenico opisuie.

w Prusiech ná Generále Vakanse wydáne.

Omnibus etiam Civitatum Secretarijs, è Senatu egredi jussis à Legatis Regijs, & Consiliarijs Prussiæ Dignitates collatas esse, Palatinus Mariæburgensis Matthiæ Rabi, Castellaneatus Culmensis, Arnoldo Froncki, Elbingensis, Joanni Wołko, Pomeraniæ, Nicolao

Szpott,

Szpott, Succamerariatus Culmensis, Ludovico Mortęski, Mariæburgensi, Georgio à Baisen, Pomeraniæ, Nicolao Lutka, tákże y trzy Chorąstwa trzema Prusákom rozdáne, żaden się Koronny nie mieszał.

Mikołáia Szpota iednák, ták tám opisuie: *Is quidem fuit in Polonia natus, sed in Prussia educatus, hic matrimonium contraxit, ac venditis omnibus bonis suis in Polonia, Prußiæ Indigena factus est, Regios tamen Legatos ad Prutenorum instantiam cavisse debere, non fore hoc præjudicio Privilegijs & Juribus Terrarum Prußiæ, quòd ei Pomeraniæ Castellaneatus conferretur.*

Jáko Szpott Indigena factus.

To ták tego Prawa anteactis temporibus y Krolowie Pánowie y sámi Prusacy przestrzegáli, ále y zá Nászey Pamięci á zász Wielki Pieczętarz nie tylko w Koronnie, ále y u świátá, nie muśiał Starostwá Puckiego odstąpić, á zász dawno y Krzesło Kasztellanii

Gdáńſkiey nie Indigenæ conferowáne, w Senácie z Mieyſcá ſwego rugowáne, to ták záwſze Pruſacy mogą przy tym prawie ſwoim renitenciją ſubplantatoribus ſuis pokazáć, á ich nie puśćić, wſzák ſámi napiſáli: *Talis non admittatur, nec ei pareatur*.

Teraz iuż, że ten Indygenat dotrzymány nie ieſt ſterilis, ut non commoda publica prodiderit, bo dobro poſpolite mnoży y Rzeczypoſpolitey przynośi ták wywodzę.

Coż zá lepſze dobro poſpolite, y zá więkſza ſzczęśliwość Páńſtwá káżdego bydź może, iáko kiedy ma Prowincije ſwoie pograniczne, w porźądku dobrem, w potędze, w pokoiu, á ſpráwiedliwośći S. opływaiące. Záſz nie tákiemi Prowincijámi káżda Rzeczpoſpolita ſtoi?

Indygenatu dotrzymáne-go fructus.

Weźmyſz przed ſię Prowinciją Pruſką iáko było choć iuż pozniey zá Krolá Władyſławá IV. w iákim doſtátku y porźodku

były

były Miáſta, Miaſteczka, Fortece, Zamki, w iákiey cáłośći Staroſtwá, wſie iák naśiadłe, kiedy Indigenæ ná nich ibidem degentes Staroſtámi byli: Ale rzecze kto, że to ná ten czás felicitas temporis ſprawowáłá? Ná to odpowiedam felicitas temporum, ludźie pſuie & in licentiam przywodźi, bo miſeriæ tolerantur, proſperitate corrumpimur.

A w ten czás wielka byłá zgoda & unio animorum między wſzytkiemi, ſprawiedliwość S. kwitnęła ſądy Ziemſkie y Jurydyki, ſuis temporibus odprawowáły ſię ſecuritas itinerantium & domeſtica zachowywana, káżdy ſię prawem ſwoim y wolnośćią, ták świecki iáko y Duchowny kontentował żaden ná drugiego práwa nie náſtępował. Conſilia publica, Seymiki Generáły zgodnie ſię y ſzczęśliwie odprawowáły, y przez trzy á naydáley cztery dńi kończely ſię, á choć

też

też czáſem ná Generale Senátorſkie piechoty y áſſyſtencye rynek záſtąpiły tylko to præſenta byłá, nic to Conſiliis publicis nie ſzkodźiło nefas videbatur privata odia publicis operire malis, zá bramą iáko Ariſtides z Temiſtokleſem privatas diſſenſiones zoſtawiali. Czemuż to? bo ibidem geniti & ibidem degentes byli Oyczyznę ſwoię y bonum iey kocháli.

Item bonum publicum.

Coż z tego zá bonum publicum Reſpublica odnośiłá? A to záraz po śmierći Królá Władyſławá náſtąpiłá ná Koronę inſza revolutio, muśiałá wſzytka ad arma do wypráwy Zołnierzá ná obronę ſwoię rzucić ſię. A dałaſz ſię komu Prowincija Pruſka w pośiłkách tych uprzedźić, nie wyprawiłá iák z rękawa kilkanáśćie ſet ludźi armatnych, á kiedy ſię z pod Pielawiec Koronne wyprawy rozperżchnęły á zá nie ztymi ludźmi Ludwik Wáier, potym Woiewoda Pomor-

Pomorſki w Zamośćiu Oſiadſzy, wſzytek impet Rebellizanta Chmielnickiego ná ſobie zátrzymał, y daley mu in Viſcera Regni iść impedivit.

Krotkośći folguiąc nie wſpominąm innych wypraw wielu ludźi Rycerſkich ná záſzczyt Rzeczypoſpolitey wyſłanych, ſámo tylko ták wiele Millionow przez Woinę, Kozacką y Moſkiewſką ná Woiſka Rzeczypoſpolitey ochotnie bez omieſzki wydane, nie bonum publicum? Zawiedłaſz ſię kiedy ná ten czás Rzeczypoſpolita álbo Zołnierż iey, żeby mu nie záraz emerita ſtipendia z Prowincii liczono iáko teraz? Coż to ſprawowáło, ięno Conſervatio Prowincialney cáłośći przez zgodnych Indygenow ibidem degentes.

A Carolus Krol Szwedzki czemu przez Pruſſy do Korony hoſtiliter nieprzychodźił, iáko Guſtavus, ále przez Wielką Polſkę?

ſkę? Częmu pod Viſcie á nie pod ſzłuchow? Bo wiedźiał dobrze porządek ná ten czás Pruſki, Fortece w całośći w obronie, iedność y gotowaść obywatelow degentium, wiedźiał że na Szłuchowie był Pruſak, dłużey byſię tam był muśiał zabawić niżeli pod Viſciem, y między Fortecámi Pruſkięmi opatrzonęmi całą Campanią muśiałby był ſtrawić, á Koronie nie dokuczyć, á nie zaſzczt że to był od tey ſtrony Rzeczypoſpolitey y nie bonum publicum dałby to był Bog, żeby był z drugi ſtrony ná táki zaſzczyt tráfił.

Ták krotko bonum publicum z dotrzymanego Indygenátu pokazáwſzy. Teraz záś z niedotrzymanego co zá uſzczerbek dobro poſpolite, y iáką ruinę Prowincija ponośi obaczmy.

Záś nie dotrzymanego effectus.

Nie może bydź mizernieyſza, ubożſza y puſtſza Prowincija iáko teraz ieſt. Zamki,

For-

Fortece, Miáſtá, Miaſteczká, Staroſtwá, Wſie, wſzytko to Zubozáło ſpuſtoſzáło, ále y z wielkich Miaſt, Nędza wygląda, á ſkargi Generały zatrudniáią. In tali ſtatu ſtrzeſz Boże Morſkiey, nie Carolus, ále Karzeł iáki małą by nas garżćią zwoiował. A coż to ſpráwuie? z łáſki Bożey ſub feliciſſimis auſpiciis Páná feliciſſimè Regnantis, niech mu Bog zdrowia dobrego iáko naydłużey użycza, nie tylko nieprzyiaćiel, ále y ſwoy Zołnierż z Chorogwią od Commiſſij Sendomirſkiey niepoſtał w Prowinciji, zkądże tedy ta nędza y ruina? Co Seimiki y Generały rozrywa? że rzadko ktory ſtanoć może, co ſprawiedliwość S. támuie, że po cały Prowinciji ſądow Ziemſkich nie maſz. Jurydyki rzadko y nie wſzędźie, á ieden ná drugiego náſtępuie, expulſie, zaboie po drogách zageśćiły ſię. Prawda ſą teſz biczyki Boże, iáko Conflagracie, Inundacie, Nieuro-

dźáie, ktoremi P. Bog ná wiedza á Prowincija niſzczeie. Ale pierwſzą przyczyną niedotrzymany Indygenat co ták ná oko pokazuię.

Fortec y Staroſtw ſpuſtoſżenie.

Zamki, Fortece, Miaſteczka y Sraroſtwá puſtoſzeią bo ná nich Staroſtowie nie Indigenæ non ibi degentes śiedzą, ále tylko zdaleka intraty emungentes iáko Mercenarii, nie iáko Hæredes, nie pytáią ſię ieżeli trzebá Zamek fortecę naprawić choć ſię wali; Jeżeli trzebá wſie oſadźić, chłopkow założyć choć z ubożeli, Miaſteczká ieźli wporządku dobrem ieźli przy ſwoim prawie bez krzywdy zoſtawáią choć ich ciemiezą. Ale tylko żeby Intraty przyczynić Karczem pod Miaſteczkámi ba y w ſámych Miaſteczkách, choć z ich ruiną naſtawiáć, ieźli ſą w Staroſtwie Puſzcze, Laſy, owe zdawna zachowáne Kleinoty Pruſkie iáko ie do Gdáńſka wyſliſowáć, wyprzedáć. Onych

Szoł-

Szołtyſow, Lemanow, Wybrańcow role co wyprawą roczną Woine Rzeczypoſpolitey ſłużyli, iáko ná Folwarki álbo w Arendy Owczarzom lub innym poobracáć. To ich w Prowincii táka cura boni publici.

A ieźli nie ták ieſt to nas Taryſa podatkowa náuczy, iáka byłá zá Krolá Władyſłáwá á iáka teraz ták że Wſiow iáko y Miaſteczek. Fortece teſz y Zamki w iákim ſą porżądku o tych oczy świadczyć mogą, przecięć to iuż kilka y trzydźieśći lat po Woinie Szwedźkiey w ták intratnych Staroſtwách iuż by wſzytko do perfekcii ſwoiey przynść mogło. A że nie przyſzło iowſzem niſzczeie nie ruináſz to Prowinciji, y nie uſzczerbek boni publici.

Ale Miaſtá wielkie nie máią Staroſtow ná kogoż te querulantur. A to ná Præjudicia Duchownych. Thoruń ſkarży ſię że więkſzy wnim ſzynk Piw Duchownych *Toruńſka querimonia.*

 niſz

niſz mieyſkich, co dom co ſklep Kośćielny álbo Klaſztorny, lub w mieśćie lub zá Miaſtem to karczma, táni Piwo niſz mieyſkie dáiąc y iuż Akcizá publiczna tego Miáſtá zniſzczałá, Mieſzczanie Rzemieſnicy dla mnoſtwa partaczow po domách Duchownych ubożeią. Czemuſz tego nie było zá Biſkupow Indygenow in documentum tego kładę w tey máteryi dekret ieden Piotrá Koſtki Brſkupá Chełmińſkiego A. 1586. miedzy Oycámi Dominikanámi á Miąſtem tym ferowány.

Decretum Indigenæ Episcopi Culmensis.

Nos Petrus Koſtka Epiſcopus Culmenſis &c. *Tandem cùm ex propoſita qverela & quæ ad ipſam reſponſa ſunt, animadvertamus hujusmodi Domini Prioris inſtitutum, prout intendit, non modò in damnum & detrimentum Civitatis Torunenſis ejusdemqve Civium vergere; ut taceamus odii, quod non exiguum Conventus hinc ſibi conciliat, ſed etiam*

omnis

omnis generis ſcandali, quod ex propinatione Vini & Cereviſiæ originem trahit non levem dignitatis labefactationem. Venerando Conventui, qui tamen uti locus ſacer, ab omnibus hujusce rebus quàm alieniſſimus eſſe debet. Nos &c. partim ex poteſtate Nobis conceſſa tanquam Ordinarius loci & Epiſcopus, Venerabilem Dominum Priorem & ſui Conventus Fratres benigne monuimus, ſerioqve injunximus, ut in poſterum ab incepto ſuo iſto deſiſtant, & tum à Vini Cereviſiæq́; propinatione abſtineant, tum Opifices Civitati noxios nec aſſumant nec foveant, & deinceps nihil tale admittant quicquam, quod in damnum Civitatis ejusq́; Incolarum quomodocunq́; cedat, ſed potius ita ſe gerant &c.

A toſz tu widźięmy iáko tákie Præjudicium Klaſztorne, Biſkup Indigena záraz in herba oppreſſit, y nie dał mu ſię roſkrzewiáć, y ćicho było poko Indigenæ Biſkupi byli.

byli. Teraz nie tylko w Toruniu, wſzytko Duchowięnſtwo in hunc abuſum Szynku Piw roſpuśćiło ſię, ále teſz ta peſtis, iuſz y po Grudźiodzu y innych Miaſtách ſerpſit, niechcą ſię teraz kontentowáć, ták Swieccy Xięza ſwemi Erekcijámi, iáko y Religioſi ſwemi fundacijámi, ále mieſzczanom ubogim Prawa, wolnośći y chleb odeimuią. A to ztąd że ſtarſzych ktorem zabiegáć temu zlemu należy Indygenow nię máſz. Non Indigenæ záś bonum Provinciale non curant, ergo ſtat pro Lege Voluntas.

Toſz y Conſtitutie Koronne ſentiunt.

A wſzák nie tylko Prawa Mieiſkie ſámym tylko mieſzczanom w Miaſtách ich Szynki Piw nadały, á inne wſzytkie ſtany ták Swieckie iáko y Duchowne odſądźiły, ále teſz y *Conſtitutio Ao.*1659. *tit. Aſſecuratia Miaſt náſzych y wſzelákich Proventow publicznych.* Druga *Ao.* 1611. *tit. o Ludźiách Lożnych przy Miaſtách ſię bawiących*, toſz potwier-

twierdzáią y przyznáią, że tákie abuſus, Miaſta puſtoſzą y Podátku publicznego uſzczerbek przynoſzą. Toć y Pruſkie Miaſtá y Miaſteczka, tákie præjudicia & abuſus Duchownych wruinę wprowadzáią, y Podatek publiczny Akcizę bono publico odeimuią.

Tákże y Miaſto Gdáńſk ſerio qverulatur, że pod Miaſtęm ich grunta Duchowne Rzemieſnikámi y Kupcámi ná kilkanaśćie tyśięcy Oſadzono, ktorzy Kupiectwámi y Rzemieſłámi ſwęmi, á naybarźi tákże ſzynkiem Piw tá niey ie dáiąc niſz w Mieśćie, wielkie præjudicium Miáſta czynią, ſzynk odeimuią y Akcizę publiczną Miáſta tego Znacznie enervant, zá to do Skarbu Pruſkiego pro bono publico pultrzecia Złotego Poboru wnoſzą, á w Akcizie publiczny libertate Dominorum ſuorum protecti, kilka tyśięcy ſzkody czynią, á nie uſzczerbek

Tákaſ Miáſta Gdáńſka qverella.

że y to boni publici y nie zatrudnienie Generalow przyszłych?

Bo trzebá wiedźiec, że Miast tych Ablegati pewnie by ná Generałách tákich materyi nie wnośili, gdyby wprzod w Miastách ieych Contubernia y Ordynki, ná Magistratus swoie, nie następowáły oto y pewnie dalei następowáć będą, y iest to materia considerabilis choć tylko ztąd, że dla Wielkiey vimy Akcizy publiczny, ktorą tákie abusus Duchownych per Provinciam caussant, y Akcizy ná ubogie Miásteczka, co iusz Piw robić przestáią, y Pobory ná ubogie ludźie, co krwawo ná nie robią y ná Zuławy zalane wodámi, owe duple in immensum in pluralitate accrescere muszą, z czego ich ruina sequetur, *á zatym miseria inopum, & gemitus pauperum, propter quæ exsurgam, dicit Dominus.*

Rwánie ták Częste Seimikow nie docho-

chodzęnie Generalow, nie uſzczerbek y to boni publici. Dla czegoſz Woyſko Rzeczypoſpolitey niepłatne, á zatym nie poſłuſzne czyli nie ſłuſzne, ięno że go emerita merces nie dochodźi, tá záś bez Podátkow bydź nie może, Podátki bez uchwały, á uchwała bez Seimikow, áli iuſz dotąd tym rwanięm Prowincyą wdług ná cztery Milliony wćiągniono, iáko znich wybrnie tempus docebit, chyba z wielką ruin ſwoią. częmu naypierwſzą przyczyną y okázyą tákże nie dotrzymány Indygenat, co ták wywodzę.

Rwánie Seimikow y Generalow.

Przedtym Senatorowie y Staroſtowie Indigenæ & degentes, záwſze ná Partikularne Seimiki ziezdzáli, y tu wprzod Powagą ſwoią Slachtę vimowáli, Rozrożnionych iednali, ieźli gdźie obicem baczeli uprzotáli, ták do iedności ad unum velle przywiodſzy. Inſtrukcie zgodne ſpiſawſzy ztąd ná

Generały zieżdzali: y ták tám iuſz łatwie Lauda zgodne ſtawały, y Generały ſzczesliwie ſię kończyły.

Teraz ſecus Senatorowie y Staroſtowie non degentes & non Indigenæ ná Partikularzách, nie bywáią,iowſzęm ktorzy o Contradykciách ſwoich przeczuwáią, to ztych mieść z ktorych przedtym tuitio & promotio Conſiliorum publicorum bywałá przeſzkodę, teraz y rwánie Seimikow, przez Partialiſtow ſwoich práktikuią. Kiedy tedy ná Seimiku nikogo z więkſzą Powagą niemaſz, rownego bratá perſvaſia nie pomoże, to ſię dla tákich Partialiſtow Seimik padáć muśi, álbo teſz ták z niesfornęmi poslą Inſtrukcyámi, że záś Generał chyba ſąm P. Bog czáſem przez dwie Niedźieli ledwo ſklij.

Ná to rzecze kto Wzdyć ieſzcze y Senatorow y Staroſtow ſwoich ták wiele maćie, cze-

czemuſz ſię oni iáko y drudzy przedtym o Obrady publiczne nieſtaráią? Prawda że dotąd Woiewodowie byli niby Indigenæ ięno że non degentes, tákże Staroſtowie ſą ieſzcze niektorzy Indigenæ, ále z ćienkiego końcá, ná Owych Staroſtwách, co tylko kilka tyśiączkow czynią, ále co to kilka dźieśiot álbo kilkanaśćie tyśięcy Intraty przynoſzę, te iuſz wſzytkie alienigenæ opanowáli, Indigena tedy raz drugi ná publice bywſzy, łatwie ſwoię ſzczupłą intratkę ſtráći, áſz zelus boni publici oźięmbnie, kiedy widźi, że inśi Staroſtowie non Indigenæ panibus in Provincia abundant, á nie tracą go dla niey, y ták tę máteriją kończę. Ze dla nie dotrzymanego Indygenatu ták wiele przednieiſzych Staroſtow, y drugich Senatorow non degentes ná Seimikách nie bywa? to defectus Conſiliorum, że Intruſowie non Indigenæ in tuitionem ſui miewáią ná

 Sei-

Seimikách Partialiſtow ſwoich, to Nobilitatem y ſáme Seimiki mieſzáią y rwą, że záś Indigenæ præjudicium praw ſwoich widzą to ku dobru poſpolitęmu oźięmbiáią gorſzą ſie y Seimikow zaniedbywáią.

Sądow Zięmſkich vakacie.

Toſz y ſprawiedliwość święta Prowinciji támuie, bo prawo Pruſkie Woiewodztwa z Staroſtwámi Grodźkiemi copulavit, áto dla więkſzy powagi, Senatorſki y Jurisdykcyi Grodźkiey żeby iedno drugie wſpierało. Jurydykę tedy iáko Staroſtowie ſądźić powinni co Cwierć roku, ſámi przez ſię, Woiewodowie, záś qverelle cauſas Officii przez Podwoiewodzych ſwoich alias Sędźiow Grodźkich co mieśiąc; A poſt fata Sędźiego Zięmſkiego iuſz iáko Woiewodowie W ſześćiu Niedźielách Elekciją nowego Slachćie ſkłádáć powinni, żeby ſądy niewakowały. Poki tedy Woiewodztwo kędy vakuie, á Sędźia teſz Zięmſki nie

żyie,

żyie, poty ſądy w tym Woiewodztwie wſzytkie vakuią. A częſto y długo dość tákich vakaciji bywa, podobno dla Intruſow, ktorzy ſua in importunitate Juſtitiam diſtributivam turbuią.

Aleć w pierwſzęm Woiewodztwie rey Prowinciji vakacie ſądow Zięmſkich, iuſz to trzeciego Woiewodę przez kilka y dwadźieśćia lat drapią, co tákże Indygenat ſprawił, bo że iednego Advenæ ad munia publica przypuſzczono, áſz on po śmierći ſędźiego ieſzcze przed pierwſzą elekcią, ut omnes anteiret Przywilei ſęſtwa ná oſobę ſwoię uprośił. Co poſtrzegſzy Indigenæ tego Woiewodztwa bene meriti, pro contemptu Juris, y ſámych ſiebie judicarunt, y iuſz go nigdy inter Candidatos wpuśćić niechćieli, á on teſz temeritate ſua idąc, przez Partialiſtow ſwoich wſzytkie Elekcije adhuc uſqve mięſzał y rozrywał. Czegoby

w Woiewodztwie pierwſſym przez kilka dwadźieśćia lat.

żadęn

żaden verus Indigena nie uczynił, żeby propter privatum ambitum ták długo ſine fronte Juſtitiam publicam miał tamowáć á ſitientium krzywdy y ſkwierki bráć ná ſumnienie ſwoie, ták ſie one ſpełniły słowá: *Admitte ad te alienigenam, & ſubvertet te, & alienabit te à viјs tuis.*

Wdrugich po kilka lat.

W drugich Woiewodztwách tákże iuſz po kilka lat ſędźiow Ziemſkich nie maſz, częmu nie inſza przyczyna tylko że Woiewodowie non degentes, rozumięli że dosyć uczynili prawu y ſumnieniu ſwęmu, kiedy raz álbo dwa Elekcie ná Sędźiow ſkładali. Ale ia ſię boię żeby ták wiele W dow y Sierot w Dźiałách, w Poſagách, w Sukceſſiách y wgranicách pokrzywdzonych, nie wywołały pomſty od P. Bogá, ná tych dla ktorych ſprawiedliwośći mieć nie mogą by nie rzeczono, *Cauſam Viduæ non judicarunt, & cauſam pupilli non direxerunt, numquid ſu-*

per

per his non visitabo? Podobno non sufficit velle, sed conari & efficere oportet, komu to należy áby sprawiedliwość káżdemu byłá.

Tákiesz vakacie y sądy Grodźkie potykáią, Poko Woiewodztwá, komu nie dadzą choć y Rok y drugi poty sprawiedliwość Grodźka vakuie, á tym czásem securitas pulica vim patitur, á ieźli tesz dadzą non degenti impossessionato, toby dobrze raz w Rok Jurydyka się sądźiła, prawda zeć oni zrazu zwykli się zakazywáć, ále postaremu ná tákie Jurisdykcie nie barzo się excessivi ogłodáią, iáko to tymi czásy znaiduią się miłośniczkowie tey Prowincy, choć, neqve Indigenæ, neqve Possessionati, ięno ze Starostwa Kiszporskie y Skarszewskie po kilkanaśćie tyśięcy dobry monety intraty przynoszą, ztąd się Indygenami mieć chcą, y wolą wyższe Godnośći y Jurisdykcie Ko-

Item Sodow Grodźkich Omieszki.

E ronne

ronne opuśćić byle ná wiekſzy Intracie o-
ſieść.

Pytamże, wiákiſz tacy Senatorowie y Sędźiowie będą w Prowincyi reputacyi, y powadze, co to omnibus modis, etiam precariò do tákich wćiſną ſię godnośći? ia rozumięm, ze ták u tych, co im byli contrarii y ſą malecontenti, iáko y u tych, co ſię im wprośili, wżadnei álbo wladaiákiey, iáka tedy będźie Judicis obſervantia & autoritas, táka & Judiciorum iego; poſtaręmu, kto będźie mocnieiſzy, tęn lepſzy. Nie darmo Duch S. przeſtrzega: *Noli quærere fieri Judex, niſi valeas virtutibus dirumpere iniquitates*. Trzebá tedy ná tákie Godnośći, Oſobom, żadnei przymowie y przyganie nie podległym wſtępowáć; bo tylko przed tákimi, ktorzy per merita & virtutes tákie mieyſcá ośiadáią, iniquitates pierzchaią, á kto precariò wchodźi, ten iniquitatibus nie zaſzkodźi.

Cze-

Czemuſz do Woiewodztwá Chełminſkiego, nie było tákiey Conkurrencyi? Zoſtawili ie Indygenom, bo Staroſtwo Kowalewſkie tylko ná dwa tyśieca czyni, dla tego przed tym Woiewodowie Chełminſcy, iáko *Melchior Waier*, do Kowalewa miał Szłuchow y Radzyn, *Jan Dźiałyńſki* miał Puck y Pokrzywno, przeſzły *Kos*, miał Brodnice y Borzechowo, łatwie tedy było w tákim chlebie mięſzkaiocym, y Seimikow pilnowáć, y Jurydyki ſuo tempore ſądźić, á dla czegoſz *Conſtitutio Anni* 1607. *Staroſtwá Grodowe ſłuſznęmi dochodami opatrowáć każę, ięno, żeby Brachium Regale condigne tueri mogli.* Czego, ze Staroſtwo Kowalewſkie nie ma, bo iedna Jurydyka wſzytkę Intratę ſtrawi, nie trzebá ſię z niego gorſzyć choć ſie Jurydyka nieczęſto ſądźi; ále to poſtaręmu in culpa, że non Indigenæ ták wiele Sta-

Woiewodztwo Chełminſkie.

 roſtw

roſtw oſiedli iſz do Kowalewa nie máſz co przydáć.

Objectio Koronnych & Solutio.

Więc iuſz z niedotrzymanego Indygenatu tákie fructus pokazáwſzy, teraz ad objectiones Ich M.M. P.P. Koronnych, á ná pierwſzą Præjudicii æqualitatis, ze Pruſakom wolno w Koronie honory y Staroſtwá uprawiáć, á Koronnym w Pruſiech nie, ták odpowiedam.

Według Koronnego Indygenatu y Przywilegiow iego mianowánych, (wyiowſzy Koronne urzędy, do ktorych ze wſzytkich Woiewodztw y Ziem y Prowincyi káżdęmu wolny aditus) iuxta illam antiqvam obſervantiam, iáko Pruſakom dołożono, nie miało by bydź wolno, ták Pruſakom w Koronie Dignitates & Officia Terreſtria uprawiáć, iáko y Koronnym w Pruſiech quidquam, y ręczę ięno Koronni niech poddawáią dla Pruſakow, cokolwiek w Pruſiech trzy-

trzymáią, że y Prusácy radźi oddadzą dla Koronnych, cokolwiek w Koronie Dignitatum & Officiorum Terrestrium trzymáią, y ná prawo tákie wyrazne pozwolą, żeby się więcy iáko Koronni do Prus niećisnęli, ták y Prusacy do Koronnych Ziemskich vakansow.

Tu záś mowią, że tym sposobem Prusacy cale drogę do Indygenatu swego, zagradzáią Koronnym, ktorzy dla Conservaciji tey Prowinciji wiele krwie rozlali. Absit wszák tu ták wiele Domow, zacnych Koronnych, osiadło, ktorych pro veris & propriis Indigenis máią. Tym sposobęm y drudzy, komu się Pruskie Prawa y Prowincija podoba, niech do niey wstępuią, iáko zdawna mianowány Mikołai Szpott, y iáko Cesarz Rzymski u Tacitá Slachtę swoię o Indygenat rosządźił. *Opes & aurum inferant, non separati habeant.*

Jáko Indygenat Pruski effective otrzymywáć.

Do-

Dobra wprzod ſobie w Pruſiech Kupic, á nie kilka włok, álbo młyn, álbo zkim in Condicto Reſignationem otrzymáć: ále rzeczą ſámą oczywiśćie, dignitati ſuæ æqvivalentia bona, y w nich wprzod, niſz vakanſe upraſzáć, mięſzkáć, pro bono publico z Pruſakámi, pracowáć, contribuowáć, áſz iego Hæres genitus & poſſeſſionatus w Pruſiech, & degens, iuſz pewny Indigena, y ſąm, kiedy meretur, ſkromnie tego zażywa, á o miłość ſię u Brac ſtara, łatwie Contradykcyi uchodźi.

To naypewnieiſza droga y nayſkutecznieiſza do Indygenatu Pruſkiego. Prawda, ze teſz drugich per Lauda publica przyimuią do niego, ále ſię to nie dawno wſzczeło, ex reſpectu ludźi wielkich in Republica, ktorzy dla urzędow ſwoich, y wielkich zabaw publicznych w Pruſiech mieſzkáć nie mogą, mereri, iednák, in Provinciam, choć

Per Lauda publica tylko diſpenſa.

zda-

zdaleka mogą, y ſą to tylko laudati, iákoby dla otrzymania præmiorum w Pruſiech diſpenſati, non vero proprii Indigenæ, bo Natura Prowincyi, ex quo ieſt pograniczna & invidiæ Vicinorum obnoxia, Dignitarzow, y Staroſtow, záwſze degentes, potrzebuie, barziei niſz genitos, iákoby Commendantow ná Fortecách ſwoich præſentes, prawa, zwyczáie, y wolnośći Pruſkie dáleko rożnieiſze od Koronnych obſervantes, & cuſtodientes.

Darmo tedy, y ći Indygenámi ſię bydź chelpią, ktorych Oycowie, z Korony, ob inſignia iednák merita in Provinciam byli Senatorámi Pruſkięmi, diſpenſati lubo tacitè, lubo per Laudum, ále in expectatione ſatisfactionis Legi publicæ. Trzebá było tandem poſſeſſionem competentem kupić, y ſamą rzeczą ſtáć ſię obywatelámi Pruſkięmi, bo kto nie ma poſſeſſyi, iáko prawo każe, tęn nie ieſt Obywatel, á ieźli nie Obywatel

watel

watel iákoſz Indigena? wſzák ſublato fundamento tollitur effectus, á fundamentum poſſeſſio competens, ktorą *Conſtitutio Anni* 1613. *ták oſtro cum foro ubi quinario & pœna duorum millium Marcarum Polonicalium abjudicationeq́ Privilegij ad inſtantiam cujusvis Nobilis obwarowała.*

Ze tedy y Oycowie Prawu tęmu contravenerunt, y Synowie przez wiele lat po Oycách ſwoich Prowincyą zaniedbáli y zarzućili, á wſzytkie ſwoie fortuny gdźie indźiey lokowáli, iákoſz ſię im tam gdźie nic nie máią do Prowincyi, dla pożyſkania vakanſow, wracáć godźi y mowić żeſmy Indigenæ, wzdyć Evangelia S. uczy, *ubi theſaurus tuus, ibi & cor tuum*, tož tám ſą Incolæ & Indigenæ, kędy ſubſtancyą máią, á w Prowincyi nie máiąc nic, chyba co zmyślonego in eluſionem Legis nabytego, to wedlug Pruſkiego y Koronnego prawa nie ſą

Indi-

Indigenæ Pruſcy, áni ſię im godźi,Indigenas benè meritos ſubplantare, y łapáć przed nimi tego, co im Prawo zabroniło, ieſzcze w Prowincyi ktora vel maximè, degentiam Dignitarzow y Staroſtow ſwoich exigit.

Abowiem, ieźli kędy, tedy tu Owa *Conſtitutio Anni* 1662. ze Bialległowy ná pogranicznych zamkách dożywocia mieć nie máią practicari powinna. Tu y owa druga *Anni* 1607. o Municyách, iákie Staroſtowie ná zamkách poſt fata ſua zoſtawiáć powinni, y ze przez ſkarb z inventowane bydź máią, te Conſtitucye, gdyby w Pruſiech ná przednieiſzych Fortecách obſerwowáne były, á Staroſtowie degentes wieleby dobrego Prowincyi y cały Rzeczypoſpolitey przynioſły. Ale ná Staroſtách Intratách, lubo teſz Laudatos, (ktorzy ſię tą fortką per importunitatem ſuam, zá ſłuſznęmi wćiſnęli) non degentes, ále tylko prowenta emungentes, kto

Conſtitutio Pogranicznych Zamkow.

Conſervationem Prowincyi tey buduie, *ſuper arenam ædificat, ſi venerint venti & pluviæ, diſſipabunt eam.*

Pamiętąm wielkiego Senatorá & Miniſtrum Regni, ktory Prowincyą Pruſką gardłęm Korony mianował mowiąc, kto zá Pruſy tęn Koronę zá gardło: ále choć ięno prawą ręką będźie, wſzák odbiera od Korony co iey posle, y záś dodáie czego potrzebuie, co naywiekſza nervum rerum gerendarum piniędzy, á wſzytko placidè do woli káżdego. Jeżeli tedy ta prawa ręka miłá, y potrzebna ieſt, niechże będźie iey Conſervatio cordi non detur oblivioni dextera tua.

Pruſy prawa ręka Korony.

Ale ſię ieſzcze ad præjudicium æqualitatis wrocie muſze, bo Indigenat Pruſki, etiam æqualitati proſpicit, áto tákięm ſpoſobęm. w Koronie dobrá źięmſkie dźiedźiczne ták ſą obſzerne w zamki Miaſtá Klucze, Wſie, Folwarki, ze po ſtu tyſięcy y po kilku

w Koronie dobra źięmſkie obſzerne

kilku kroć intraty Dźiedzicom ſwoim przynoſzą, choćby tedy chlebá Krolewſkiego nic nie mieli máią oczęm competenter Oyczyznie ſwoiey ſłużyć.

w Pruſiech ſczupłe Krolewſkiemi ſubleváři máią.

Záś w Pruſiech dobra Dźiedźiczne między gęſtymi Staroſtwámi, ták ſą ſzczupłe że rzadka Wioſka co kilka tyſięcy uczyni, Miaſt Zamkow, Kluczow, ták obſzernych Dźiedźicznych nie pytáć, iuſz tedy Pruſakow z Koronnemi w fortunie nie ieſt æqualitas, dla czego im Indygenat próſpexit, w tym żeby gęſte y obſzerne dobra Krolewſkie, nie w obcych ręce ále w Indygenow ſámych rozdawane były, ktorymi aucti żeby competenter Oyczyznie ſłużyć mogli, y ták ſie w Pruſiech záwſze dźiało, bywali w nich wielcy ludźie bo wielkie dobra Krolewſkie razęm kilka dobrych Staroſtw trzymali. Powagą tedy ſwoią, doſtatkięm y uſługą publiczną rownali ſię Koronnym.

Tych im knowſſy, to medium bene merendi odięto.

Teraz kiedy intratnieiſze Staroſtwá Pruſakom odięto, æqualitatem fortuny odięto, ále zaraz & medium do ſłużby Rzeczypoſpolitey odięto, bo ktorym ſię o ſwoim chlebie (choć przy kawałku Krolewſkiego) chce Oyczyznie przyſługowáć, to ſię álbo kurczec muſzą, álbo fantowáć y Wioſki ſwoie zaſtawiáć. Aſz *everſio rei familiaris dignitatem ac famam, dat præceps.*

Item młodźi occaſionem promotionis odięto.

Jeſzcze y to drugie medium odięto poko Indigenæ tu degentes mieli chlebá doſtatkięm, to ſomſieckie Slacheckie Syny, do ſiebie ná ſłużbę y cwiczęnie rozbierali, záś wypolerowánych iednych do Woiſka, drugich do Publiki promowowáli, z ktorych ludźie godni wychodźili, nie tylko Prowincyi, ále y Rzeczypoſpolitey wygodni. miałbym tego exempla, ále ni kogo mianowáć niechcę, bo, non quæro, niſi publicum bonum, iákobym nie rad nikogo uraźił, ták y

ni-

nikomu przypochlebił. Teraz záś nie máiąc promotorow áni okazyi tákich, śiła młodźi przy domách delitescit, choćby śię ex indole y z náuki barzo dobrze do usługi Rzeczypospolitey zeszli, nie uszczerbek ze y to, boni publici y nie krzywda Prusakow?

Druga obiectia P.P. Koronnych, ze w Prusiech nie macie iusz owych starych wielkich domow, ludźi onych poważnych, mądrych, iáko przed tym, dworem śię tesz Niebáwicie, zaczęm Pan do Rady y Urzędow swoich muśi zkąd inąd habiliores y zasłużneiszych przybieráć sobie y ich iemu remunerowáć. *Ná drugą objectio ßiltatio.*

Co absolutè negatur, są z łáski Bożey successorowie godni, nie tylko tych wielkich domow, co ich przodkowie z Korony zdáwna w Prusiech osiedli, y záwsze tu Senatorskie krzesła y rożne urzędy, zaśiadáli: ále tesz y sámych starych Prusakow są successo-

rowie, ſą y ći ktorych przodkowie ieſzcze
Slachta z Niemiec w Pruſiech oſiedli. ſeculo decimo tertio z Xiożętami Niemieckiemi ná pośiłek Krzyżakom poprzychodźili y tu oſiedli, iáko ich ſom Hiſtoryk Krzyżacki *Dusburg* w Kroinice ſwoiey *Cap.* 27. *Partis III.* wſpomina: *Plura alia Caſtra ædificaverunt Nobiles & Fæudatarii, qui de Almaniæ partibus venerunt in ſubſidium dictæ Terræ.* Doczyta ſię dalei iáko Poganow
Poganow wykorzeniali. z Prus wykorzęniali, iáko krew ſwoie zá Wiarę S. lali, choć tylko *cap.* 187. *ejusdem Partis.*

Ich Succeſſorowie Krzyżakow zrzućili. Tych potym Succeſſorowie y ſámych Krzyżakow ná wſzytko złe roſpaſánych, gdy im Ligam & unionem jam per ipſos confirmatam dotrzymywáć niechćieli, z Konfederowawſzy ſie z Miaſty ſuperbum & avarum zrzućili dominium. A do Korony Polſki, liberè & ſpontaneè przyſtali, y ná urzędách á godnośćiách tutecznych zoſtáiąc,

iąc, raz oddaną ſubjectią y wiarę záwſze ſanctè & inviolatè (lubo teſz in diverſis caſibus z uſzczerbkięm fortun y ſubſtancyi ſwoich) in rem & bonum Korony integritatem tey Prowincyi conſerwowáli, ze ſię beſpiecznie poſteritas ich onęmi Rzymſkięmi popiſowáć może słowy: *Adhuc memorari exempla, quæ priſcis moribus ad virtutem & gloriam Prutena Indoles prodiderit*, y zá prawdę, *non ſupplantationem in juribus & libertatibus ſuis, ſed reſpectum & conſervationem merentur.*

Są y ſubjecta z łaſki Bożey godne, ludźie grzeczni do wſzytkiego habiles, tylko ze nie ſą tam apti alliciendis Principum animis, iáko inſi, Dworęm ſię prawda nie ták bawią, czyli naturâ, czyli fortunâ impediente, y to pono im ſzkodźi, iákoby Laterones przy Dworze y boku Páńſkim uſtawiczni, mieli bydź zaſłużenſi niſz dradzy

odle-

odlegleiśi, ále náto pomieniony Saavedrą Symbolo 23. ták napiſał:

Saavedri in Aulicos ſententia.

Gratiæ omnes in eos conferuntur, qui in Palatio & Aula verſantur, tum quia aſſentatio faciliùs oculos capit quàm aures, tum quia mox animum titillat inanis gloria ex ſubmiſſione præſenti: Nec cogitant Principes quòd Miniſtri abſentes innumeris cum laboribus & periculis dignitatem eorum tueantur & faciant, quod per ſe ipſi non poſſunt, eam ob rem in Aulis ſervire lucrum eſt potius quàm meritum, ambitio potius quàm zelus, magis commoditas quàm moleſtia aut labor, do czego y Tacit. przydáie: *Aſſentatio erga Principem quemcunq; ſine affectu peragitur. Svadere Principi, quod oporteat multi laboris eſt.*

A ztąd infertur: że ſtáwáć Slachcicowi Poſłęm, Commiſſarzęm, Deputatęm, &c. á ſtáwáć *pro dignitate Principis competenter, pro Juſtitia competenter, pro Legibus & liber-*

tate

tate competenter, majoris laboris est, quàm præsentium in Aula erga Principes assentatio. Ztądći wielki pamięci Krol Stephan gloriam immortalem adeptus, ze Pękosławskiemu odległęmu y nieconcurruiącemu Starosto Sendomierskie wdom posłał, lubo mu się wolnęm głosęm iáko Posel ná seimie náprzykrzył był, przecięsz cnotę iego y odległe merita, iáko Pan æquanimissimus remunerare nieomięszkał.

Krola Stephana æquanimitas.

Starożytnych wielkich Domow y w Koronie dość po schodźiło, á insze swieższe Creatury ná ich mieisce nástępuią, ktorym y Pruskie subjecta záwsze zrownáią Grammatyce nie dadzą po gębie. A iáko in æqualitate humilitas Domow Koronnym do promocyi nie szkodźi: Ták y Prusakom szkodźić nie może, ieżeli tylko o powagę á posturę idźie, niech ięno im dadzą, ták wiele chlebá, iáko mieli Waierowie y inni

 przed-

przednimi, wnet będą znich Waierowie. *Facilè magnis præmijs refertos magnum animum induiſſe.*

Ták tedy Indygenatu Pruſkiego nie pſuie, áni żadna humilitas Domow, áni żadna inhabilitas Pruſakow, ále tylko Pánow Koronnych bliżſzych Maieſtátu, á w fortunie bogatſzych ſáma importunitas, ambitus, & ſubplantatio, przez co y bonum publicum táki uſzczerbek, iáko ſię wywiedło ponoſi y Prowincya Pruſka ad eam ruinam & infelicitatem przychodźi, ze ſkończe onym Wierſzykiem:

Infelix Patria externos ubi Purpura veſtit,
Atq; ubi præcedit Dives honore bonum.

JURIS

JURIS CORRECTI TERRARUM PRUSSIÆ DE SUCCESSIONIBUS INTER FRATRES ET SORORES DEFENSIO.

1695.

SI Scripturæ Sacræ ſiniſtra explicatio tot in Religione Chriſtiana genuerit Schiſmata; quid mirandum, & ſi Juris correcti Terrarum Pruſſiæ erronea interpretatio non privatos tantùm Cives, ſed Judicia quoqve publica minoris & majoris ſubſellii in diverſas trahat ſententias. Cujus diverſitatis illud unum in culpa, quòd formator Juris correcti brevitati ſtudendo obſcurus factus eſt. Ergo in ea obſcuritate ſive perplexitate fundamenta Legis petenda ſunt.

Fundamentum autem Legis hujus de

quâ res est, ne Filiæ per exportationem fortunarum enervent Familias Paternas. Pruthenis enim jus antiqvum Culmense, quo Sorores unà cum Fratribus æqualiter in omnibut bonis succedebant, fastidio esse cœpit.

Inde Nobilitas Palatinatus Culmensis adhuc Anno 1521. ad Regem Sigismundum Primum Legationem expedivit, in quâ inter cœtera puncta hæc quoqve Specialia: Ne Filiæ cum Fratribus in bonis Terrestribus amplius succedant, sed dotentur certâ summâ pro valore bonorum; Filii verò Fratrum cum Patruis in stirpes succedant. &c.

Quæ Nobilitas hæc sumpsit ex Statutis antiquis Regni, quibus Filiæ Palatini per Patrem indotatæ dos centum Marcarum, si possessiones sint amplæ, assignari jubebatur. Filiæ verò Nobilis quadraginta Marcarum possessionibus multis extantibus, & si Fratres ger-

germani non ſint, neqve Uterini, neqve Patrueles, quemlibet ejusdem ſtirpis, dote datâ virgini poſſe hæreditatem redimere. Talia Nobilitatem Culmenſem ad memoratam Legationem incitarunt.

Sed hæc Legatio impedientibus eam Civitatibus, licet quædam puncta inter easdem jure municipali Anno 1538. fuerunt ſopita, tamen effectum ſortiri in eo jure Succeſſionis non valuit, donec ipſo Anno 1598. Jus Correctum omnium Ordinum conſilio & aſſenſu concluſum,& perConſtitutionem Regni publicam approbatum ſtetit. Cujus Juris Formator ſiquidem memorata Statuta Regni per Conſtitutionem Anni 1588. jam abolita fuere intentioni & ſenſui Ordinum, nec non Legibus Regni ſeſe conformando, tales Succeſſionis conſcripſit Regulas.

In capite Libri: In quæcunq; bona tam mobilia quàm immobilia, ſi Filii ſuperſint

æquis Sortibus, Filii tantùm ſuccedant, Maſculis deficientibus Filiæ.

In Quintâ Regulâ: Nec ut dos ratione decedentium Fratrum ſibi augeatur à Fratribus petere, (Sorores poſſunt,) ſed illæ Sortes Fratrum ſteriliter decedentium ad Fratres ſolos, aut Fratrum maſculini ſexûs liberos, qui ſupervixerint, pleno Jure devolventur.

Sexta Regula: Quodſi Fratres omnes ſteriliter decedant, Sorores earumqve liberi in ſtirpes in bonis ſuccedant, Sororibus itidem, Amitis, Materteris, Avunculis, aliisqve Cognatis, (non tamen Patruis vel Patruelibus, aliisqve Agnatis) unà cum Fratribus Sorores earumqve liberi in ſtirpes itidem ſuccedant.

Et hæ ſunt Regulæ, quæ in diſquiſitionem cadunt, dum de hujuſcemodi ſucceſſione pugnatur, v. g. Tres Fratres Germani, pri-

primus Petrus, relinquens Filias fatis cessit; & secundus Paulus, relinquens Filium moritur. Deniqve & tertius Joannes sterilis, nullâ propriâ relictâ prole, Filius itaq; Pauli in tutelâ Joannis *Patrui* sui existens, omnem substantiam post mortem ejus assequitur & possidet, neqve Filias *Petri* Sorores suas *Patrueles* ad successionem admittit. Ideò quia Regula quinta Juris Correcti dicit: *Sed illæ Sortes Fratrum steriliter decedentium ad Fratres solos, aut Fratrum masculini sexûs liberos, qui supervixerint, pleno jure devolventur.* Sed ego solus, dicit ex Fratrum liberis, masculini sexûs supervivo, ergò in me unicum successio hæc pleno jure devolvi debet. Sexta Regula Sororibus successiones post omnes fœminas, atqve etiam masculos cognatos, unà cum Fratribus æqualiter assignat. Sed à tali consuccessione post agnatos masculos omnes, quàm maximè Soro-

res

res excipit, dicendo expreſsè: *Non tamen Patruis vel Patruelibus, aliisq; Agnatis unà cum Fratribus Sorores ſuccedant*, ergò unà mecum Sorores ſucceſſioni huic poſt Patruum devolutæ ſuccedere non debent.

Et quid enim lucidius ſtatui potuit, ne fœminæ enervent domos majorum ſuorum, quam ne ullatenus Patruis, Patruelibus, aliisqve Agnatis, unà cum Fratribus ſuccedant, ſed ut illæ ſucceſſiones ad ſolos Fratres, aut Fratrum maſculini ſexûs liberos, tanquam ejusdem Familiæ ſtirpes, qui ſupervixerint, (id eſt, ex quocunqve Fratre, modò ſint in pari gradu ſangvinis poſiti) pleno jure devolvantur.

Unde colligitur, Legem hanc, dum in Capite dicit: *Maſculis deficientibus ſuccedant Filiæ*; & Sexta Regula: *Quòd ſi Fratres omnes ſteriliter decedant, Sorores earumq; liberi in ſtirpes in bonis ſuccedent.* Jus propinqvitatis

tatis ad omnia bona Paterna etiam Agnatorum, non attentis antiquis Statutis Regni, fœmineo ſexui permiſiſſe. Jus verò paritatis unà cum Fratribus, ſive ſint germani, ſive Patrueles, modò ſint in pari gradu ſangvinis poſiti, etiam poſt Patruos & Patrueles, aliosqve Agnatos maſculini ſexûs omninò denegaſſe & interdixiſſe.

Et recurrunt quidem illi, qui contra has Regulas pugnant, ad ſequentem Regulam Juris Correcti, quæ incipit: Succeſſionum autem hæc erit ratio. Primò per directam lineam deſcendentes ſuccedent, ita ut ſi quis deſcendentes Filios aut Filias, ex aliis autem Filiis aut Filiabus Nepotes Neptesve aut etiam ulteriori gradu deſcendentes relinqueret, in bona Avi Avæqve in ſtirpet ſuccedent tantùm, videlicet uniuscujusqve ſtirpis poſteri accepturi, quantum ad Parentes ipſorum, ſi in vivis eſſent, ſortem pertinerent.

Sed hanc Regulam descendentis lineæ incompetenter trahunt ad lineam Collateralem, hæc enim assignat successionem à primo capite Successores relinquente per directam lineam, descendentibus sive liberis, sive Nepotibus debitam. Controversio autem de successione fortuitâ Collaterali, post Patruos vel Patrueles steriles, jam notatis Regulis assignata & circumscripta manet. Quas Regulas sequens quoqve post hanc Regula respicit, de Collaterali successione itidem disponendo: Nam dum dicit, secundùm ea, quæ supra Statuta sunt, in stirpes succedant, eas Regulas de Collateralibus Patruis, Patruelibus, & Fratribus superius latas corroborat, & observandas jubet. Quòd ulterior Regula, quæ incipit: *Itaq; si quis &c.* expressius docet dicendo, eò quòd supra constitutum est inter mares & fœminas discrimine conservato. Sed discrimen hoc tam in descendenti quàm in Collaterali lineâ constitutũ est, ergò utrobiq; conservandum.

Recurrunt quoqve & ad Leges ſive praxes & præjudicata Regni deducendo ſimiles in Regno ſucceſſiones, ubi Sorores Patrueles æqualiter cum Patruis ſuis & Fratribus Patruelibus Patruis ſuis ſuccedunt. Et hoc quidem verum eſt, ſed ſi Jus Pruthenicum expreſſum deeſſet, tum primum ad Jura & Praxes Regni recurrendum nobis eſſet. At ubi Patriam Legem expreſſam habemus, erubeſcendum eſt contra Legem loqui, imò & Supremo Regni Judicio Tribunalitio præſcripſit Conſtitutio, quatenus in judicandis cauſis Pruthenicis, quàm proximè ad Leges Pruthenicas ſeſe conformet.

Quod etiam ante binos annos Judicium illud obſervavit, juxta memoratas Regulas in ſimili ſucceſſione Decretum ferendo. Quod neq; Anni ſubſequentes Judicium retractare intendebat, niſi alio errore pars delinquens cauſam hanc amiſiſſet. Sed ad Comitia Regni pro finali deciſione & ejus Juris Correcti explicatione remittere in animo habuit.

Et hoc eſt unicum & ſaluberrimum medium, ſi

qui

qui ſe gravatos ſentiunt, ejusdem Juris Correcti novam explicationem & correcturam authoritate Comitiali procurent, per quam non tantùm in Regulis Succeſſionum, ſed inſimul in omnibus defectibus & perplexitatibus ſatisfactum omnibus fiat, in quibus non poſtremo Titulum IIII. de Præſcriptionibus augendum putem.

Si enim Præſcriptionem rebus mobilibus & immobilibus, ne rerum dominia in incerto ſint, Regula ibidem determinavit: quantò magis inſcriptionibus omnibus, & ſpecialiter manualibus Chirographicis, quibus poſt longiſſimum tempus Viduæ & Pupilli defunctorum indebitè vexantur, & Actores per Comprobationem realitatis debiti in perjuria inducuntur, præſcriptio juſta determinetur neceſſe eſt, ut & occaſio offenſionis Divinæ amputetur, & Succeſſores omnium de qviete & ſecuritate ſui in talibus tandem aliquando certi fiant. Manifeſtum enim eſt, ejusmodi Inſcriptiones, Submiſſiones, & Contractus ſubſcriptos ſæpiſſimè longo tempore in tenebris latitasſe, & tandem poſt quadraginta aut quinquaginta Annos gnaris perſonis defunctis in lucem prodiiſſe, Succeſſoresqve de perſoluto ignaros & documentis carentes in lites indebitas, & enervationem fortunarum induxiſſe.

Errata Typographica ſic corrige.

Folio A. 1. latere 2. verſu 2. pity nim, lege, przy nim.
Folio A 2. latere 1. verſu 3. Miniſteos, lege, Miniſtros.
Folio A 4. latere 2. verſu 3. hujusmvdi, lege, hujusmodi.
Folio B 1. latere 1. verſu 17. wzdawanc, lege, rozdawane.
Folio B 2. latere 2. ad marginem, Vakanſe wydane, lege, rozdane.
Folio B 3. latere 2. verſu 19. iáko było, lege, iáka byłá.
Folio B 4. latere 1. verſu 16. żadęn ná drugiego, lege, ieden ná drugiego.
Folio eodem latere 2. verſu 19. roſperzchneły, lege, roſpierſchneły.
Folio C 1. latere 2. verſu 4. gotowaść, lege, gotowość.
Folio C 4. latere 2. verſu 17. Conſtitutio, lege, Conſtitutie.
Folio D 2. latere 1. verſu 10. ruin, lege, ruiną ſwoią.
Folio D 3. latere 2. verſu 6. Prowincyi, lege, w Prowincyi.
Folio D 4. latere 1. verſu 4. ſua in importunitate, in ſuperfluum.
Folio E 1. latere 1. verſu 9. non degenti, lege, non Indigenæ.
Folio E 3. latete 2. verſu 11. u Bráć, lege, u Braći.
Folio E 4. latere 2. verſu 16. tož, lege, toć tam.
Folio F 1. latere 1. verſu 17. naſtaroſtách intratách, lege, Intruzách.
Folio F 3. latere 1. verſu 13. zaſłużnieiſzych, lege, zaſłużeńſzych ich iemu remunerowáć. iemu ſuperfluum.
Ibidem in margine ná drugą objectią ſtillatio, lege, ſolutio.
Folio F 4. latere 1. verſu ultimo, dradzy, lege, drudzy.
Folio F 4. latere 2. verſu 15. quemcunqve, lege, à quocunqve ſine affectu peragitur.